

POJAVNOST I OBLICI NEOLOGIZAMA KOD POSEBNIH JEZIČNIH TEŠKOĆA

JASMINA IVŠAČ*, MIRJANA LENČEK*, MAJA ANDEL**

Primljeno: svibanj 2005.
Prihvaćeno: lipanj 2005.

Izvorni znanstveni rad
UDK: 376.36

Fenomen posebnih jezičnih teškoća (PJT) već je niz godina predmet istraživačkih interesa. Podaci pokazuju da se ove teškoće, prisutne na jednoj ili više razina u jeziku (nerijetko s vrlo neujednačenom kliničkom slikom), javljaju u 5-7% populacije (Tomblin i sur., 1997.). Različite su teorije i rasprave o etiologiji, mogućim podjelama i metodologiji istraživanja PJT. Najveći broj istraživanja, a shodno tome i podataka i rezultata, postoji na području engleskoga jezika. Opisom drugih jezika i odstupanja otvaraju se mogućnosti za međujezične studije i usporedbe te za pronalaženje sličnosti. Profili djece s PJT opisani su u nekim segmentima, ali nedovoljan broj podataka o urednome jezičnome razvoju onemogućava detaljni opis PJT. Istraživanja PJT u hrvatskom jeziku nemaju dugu tradiciju. Pregledom istraženih teškoća, a s obzirom na jezične sastavnice, najviše se problema iskazuje na području morfologije. Morfologija ima važnu ulogu u pojedinim vrstama riječi, posebice onima koje nose važnu semantičku informaciju, a fleksijska obilježja imaju u hrvatskome izrazitu informativnu vrijednost. Morfološko kodiranje omogućava govornicima hrvatskoga jezika relativnu slobodu pri izboru reda riječi čime je moguće naglasiti određene dijelove rečenice. Djeca s PJT u hrvatskome jeziku nailaze na izazove neprestano se suočavajući s deklinacijama imenica i pridjeva (sedam padeža i dva broja uz ostatke duala - trećeg broja, u deklinaciji imenica i pridjeva), te konjugacijama glagola (tri lica, dva broja, šest glagolskih vremena). Ukoliko morfološki oblici nisu odgovarajući, sama sintaksa nije dovoljna za gramatičku informaciju. Radi dobivanja uvida u učestalost i vrstu grešaka kod djece s PJT u hrvatskome, tijekom razdoblja od godinu dana praćena je skupina od 8 ispitanika od kojih svi zadovoljavaju kriterije za postavljanje dijagnoze PJT. Snimane su konverzacije i naracija ispitanika. Analizirane su zabilježene epizode. Mali broj ispitanika ne dopušta generalizaciju zaključaka, ali ovakva istraživanja doprinose određenju obrasca kliničke slike PJT u hrvatskome. Istraživanje je dio pilot studije potaknute idejom o mogućoj klasifikaciji oblika koji se javljaju u ove djece – posebno neologizama.

Ključne riječi: PJT, obilježja morfologije u hrvatskome jeziku, longitudinalno praćenje, neologizmi

Uvod

Posebne jezične teškoće

Klinička slika posebnih jezičnih teškoća (PJT) prisutna je u 5-7% predškolske populacije s time da je češća u dječaka (Tomblin i sur., 1997.). Riječ je o teškoćama dugoročne naravi koje se zadržavaju i kroz razdoblje adolescencije (Conti-Ramsden i sur., 2002.). Zbog različitih profila nedostataka, odnosno sposobnosti, djeca s PJT čine izrazito heterogenu populaciju. Glavno obilježje posebnih jezičnih teškoća brojni su problemi u usvajanju jezika bez utvrđenih drugih kognitivnih i perceptivno/motoričkih oštećenja. Poznat je podatak da je neverbalna inteligencija

iste djece prosječna ili iznadprosječna (Bishop, 2003.). PJT se javljaju kroz receptivne i/ili ekspresivne pokazatelje, odnosno ograničeno jezično razumijevanje i/ili teškoće sa strukturalnim aspektom jezika. Ključni je problem djeteta s PJT slabije morfosintaktičko znanje, koje se odražava ispuštanjima, nedostatnostima i neprimjerenim oblicima. U djece s *izvornim oblikom* PJT nema teškoća s uporabom jezika iako su one prisutne u podskupini koja često ima određene slabosti u jezičnome strukturiranju, ali dominantno u pragmatiki (Bishop, 2002.).

Istraživanja pojavnosti i obilježja posebnih jezičnih teškoća u hrvatskome jeziku započeta su prije 15-20 godina. Većina opsežnijih istraživanja

* Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

** Odsjek za germanistiku, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

obuhvaća školski uzrast (Ljubešić, 1997.). Odnedavno raste broj istraživanja na predškolskoj populaciji (Jelaska, Kovačević, Anđel, 2002.). Cjeloviti opis posebnih jezičnih teškoća zasad ne postoji. Jedan je od razloga zasigurno opsežna (bogata) morfologija i sintaksa hrvatskoga jezika koju je kao takvu teško opisati u smislu mogućih odstupanja. Ipak, na osnovi postojećih podataka, te neovisno o kronološkoj dobi, moguće je sažeto opisati PJT u hrvatskome jeziku na sljedeći način (Kovačević, 1997., Blaži, 1999., Anđel, Arapović, 2000., Anđel, Arapović, 2002., Kuvač, Arapović, 2003.):

* kratke, jednostavne rečenice (telegrafski stil – subjekt + predikat), agramatične rečenice u kojima se:

- ispuštaju pomoćni glagoli, prijedlozi, zamjenice (kao dio složenih glagolskih vremena ili imenskih predikata), veznici,
- ispušta ili neodgovarajuće provodi konjugacija ili deklinacija,
- javljaju greške u rodu, broju i padežu, greške u vremenu, vidu ili licu, neslaganje imenice i pridjeva, imenice i zamjenice, imenice i broja,
- neodgovarajuće upotrebljavaju prijedlozi, nedostaje ili se pogrešno provodi komparacija pridjeva.

Neologizmi

Pod pojmom neologizam rječnici nude opis koji ide u smjeru nove riječi ili izraza nastalog na osnovu obrasca prisutnoga u jeziku (Websterov rječnik). Simeon (1969.) između ostaloga govori o novostvorenoj riječi koja nije općenito prihvaćena u jeziku, a nastaje na različite načine: izvođenjem, slaganjem, analogijom ili posuđivanjem. Neologizmi najčešće nastaju na temelju već postojećih elemenata. U trenutku kad ih jezik *prihvati*, takvi oblici prestaju biti neologizmima. Jedan od primjera posudbe iz drugoga jezika je u engleskome ovaj slatkiš *ima "tutti-fruity" okus*.

Neologizmi se često opisuju u simptomatologiji afazija kao nove, izmišljene riječi - neologizam je u leksemu, a gramatem je u potpunosti prilagođen jezičnome sustavu (Vuletić, 1996,

Gleason, 1997.). Na primjer; osoba s afazijom će umjesto "napisao sam zadaću na pisačkoj mašini" reći "namašinio sam zagađu".

U urednome jezično-govornome razvoju neologizmi se javljaju kao razvojna faza, odraz su usvajanja jezika kao kreativnoga i aktivnoga procesa, te se ne zadržavaju u uporabi. Ljubešić (1988.) opisuje neologizme kao obilježje kreativnosti u usvajanju jezika - djeca stvarajući novotvorenice popunjavaju praznine u jezičnome znanju (npr; umjesto crtam kredom – *kredam*, slažem kocke – *kockam*). Iskustva iz kliničke prakse često vežu pojavu neologizama upravo uz petu godinu ili godinu pred upis u osnovnu školu.

Ova određenja neologizama, dana na kontinuumu od urednoga / kreativnoga jezika do patologije, već govore o širini kategorije kao i o složenosti procesa uključenih u njen nastanak. Stoga opis zadire u mehanizme postanka kao i tumačenja pozadine i niza okolnih čimbenika vezanih uz uporabu neologizama.

Tumačenja neologizama

Postoji nekoliko temeljnih pravaca kojima različiti autori pokušavaju objasniti nastanak neologizama. Garret (1992.) zagovara teoriju o različitim i odvojenim leksičkim spremištima govoreći o koncepciji leksikalizacije na dvije razine (two-stage model). Temelji teorije su u tvrdnjama o prizivanju značenjskih i funkcionalnih riječi iz odvojenih spremišta. Autor navodi primjer iz tkz. žargon afazije gdje je oštećen pristup leksemima (fonološkoj reprezentaciji riječi), ali očuvan je pristup lemama (gramatička informacija o pojedinoj riječi). Ovaj model strogo razgraničuje semantičku i fonološku reprezentaciju iste riječi.

Mogući primjer u potkrijepu navedene teorije je: prizivanjem kornjača pojavljuje se *spornjača* ili *dvornjača* pri čemu se govornik koristi fonološkom pomoći, ali ne rabi odgovarajući leksem. U tvorbi tipa oklopača (kornjača) isto tako je odabran pogrešan leksem, ali zbog fonološki primjerenog ključa sama tvorba nalikuje kombinaciji ispravnoj za hrvatski jezik.

Postoje i objašnjenja koja idu u prilog pretežno

fonološkoga odabira kao ključa tvorbe nove riječi. Model je moguće poduprijeti pogreškama kao što su omaške u govoru ili pak fenomen „na vrh jezika“ (*tip of the tongue*), koje se javljaju u odraslih govornika, a nastaju kada postoji dosjećanje jednoga dijela ciljane riječi premda u tome trenutku nema pristupa cjelovitoj fonološkoj reprezentaciji iste riječi (Faust, Sharfstein-Friedman, 2003.). Drugim riječima, fenomen opisuje djelomični pristup fonološkim i semantičkim informacijama u određenome trenutku. U potkrijevu modelu idu i rezultati na zadacima imenovanja pri čemu svako prethodno izgovaranje pojedine riječi u kakvoj definiciji ili pisanome tekstu pospješuje uspjeh pri samome imenovanju predmeta, dok prethodno spominjanje homofona nema utjecaja na imenovanje koje slijedi (Wheeldon i Monsell, 1992.). Opisani oblici nazivaju se *repetition priming* ili utjecaji interferencije slika-riječ. Drugim riječima, ključ pomoći za imenovanje nije fonološki nego semantički.

Isto tako prema nekim pretpostavkama u skladu s ovim modelom najprije se pristupa sintaktičkim obilježjima pojedinih oblika, tek potom fonološkima, a što potvrđuju istraživanja kod mjerenja elektrofiziološke pripreme za motoričke pokrete. Van Turrenout, Hagoort i Brown (1998.) uočavaju da govornici nizozemskoga prepoznaju rod riječi (pritiskom na tipku) prije nego izdvajaju početni glas te iste riječi.

Faust i suradnici (prema Faust, Sharfstein-Friedman, 2003.) su primjenom *tip of the tongue* paradigme kod djece s PJT i/ili disleksijom pokazali da u navedenim skupinama (dob između 8 i 9 godina) postoje selektivna oštećenja u prizivanju fonološke reprezentacije pojedine riječi.

Postoje i drugi pristupi i objašnjenja fenomena neologizama, ali se prema rezultatima istraživanja čini da je najutemeljeniji upravo model dviju razina spremišta.

Istraživanja neologizama u hrvatskome jeziku

Nekoliko je autora koji su se orijentirali na područje neologizama u hrvatskome jeziku. Opisujući neologizme u skupini djece s PJT

Anđel i Arapović (2003.) dotiču se usporedbe neologizama u urednome jezično-govornome razvoju i posebnim jezičnim teškoćama. Tako neologizmi u urednome dječjem jeziku imaju visoku informativnu vrijednost dok slični oblici u djece s PJT neće imati informativnu vrijednost jer nastaju uslijed leksičkih i morfoloških praznina u jezičnome sustavu (npr; bundena za boju).

Pavličević-Franić (2003.) navodi podatak o zastupljenosti neologizama u urednom jezičnom razvoju tijekom predškolskoga (78,8%) i ranoga školskoga razdoblja (38,4 %). Autorica nudi sljedeću klasifikaciju neologizama kod urednoga jezično-govornoga razvoja:

1. generalizacija usvojenih gramatičkih oblika (*konjovi, skakam, dobriji*)
2. stvaranje novih riječi za popunu leksičke praznine u izražavanju odraslih (*konjica, mornarica*)
3. asocijativno povezivanje nerazumljivih riječi sa značenjem neke znane riječi (*izdaleknuti se*)
4. kontrastiranje pojmova u binarnome odnosu (*nespretnjaković-spretnjaković*)
5. primjena novousvojenoga gramatičkoga pravila na istovrsne dijelove (*napiti se – načajiti se*)
6. uvođenje nepostojećih semantičko-tvorbenih načina i dokidanje općeprihvaćenih normiranih kategorija vrsta riječi (*četikcati zube*)

Cilj i svrha istraživanja

Raščlamba konverzacije i naracije u djece s PJT usmjerena je na izdvajanje obilježja neologizama kod djece s jezičnim teškoćama. Na osnovi deskriptivne analize nastojat će se uočiti ima li pravila u nastajanju izdvojenih oblika.

Metode

Skupina djece s PJT praćena je kroz razdoblje od godinu dana. Tijekom logopedске terapije snimane su konverzacije, te uzorci naracije. Praćenje je bilo kontinuirano, u razmacima od

mjesec dana. Uzorci konverzacije i naracije naknadno su kodirani i analizirani.

Uzorak ispitanika

Uzorak čini osmero djece (7 dječaka i 1 djevojčica) s dijagnozom PJT, koja je prije istraživanja i praćenja potvrđena ponovljenom logopedskom i psihološkom obradom. Ispitanici su prepoznati kao djeca s PJT u rasponu od 3,5 do 5,6 godina. Tadašnji rezultati na Ljestvici razumijevanja jezika – Reynell odgovaraju kriterijima za postavljanje dijagnoze PJT jer se kreću u rasponu od -2,2 do -1,5 SD. Neverbalne sposobnosti procijenjene su Ravenovim progresivnim matricama (Raven, 1986), te Wechslerovim testom inteligencije za djecu – WISC III. (Wechsler, 1991). Dobiveni rezultati su pokazali prosječne neverbalne sposobnosti ove djece.

Dob ispitanika u razdoblju praćenja kreće se od 6,6 do 9 godina (prosječna dob=7,1 godina). Svi ispitanici su uključeni u redovitu logopedsku terapiju (prosječnoga trajanja 2,5 godine). Intenzitet pohađanja logopedske terapije je dva puta tjedno u trajanju od 45 minuta. Četvero djece su predškolci koji pohađaju redovne vrtičke programe, dok su preostala četiri polaznici prvog razreda osnovne škole. Prvoškolci su krenuli u prvi razred godinu dana kasnije upravo uslijed teškoća u području jezičnoga razvoja. Svi pohađaju redovne školske programe, a kod troje (od njih četvero) postoje izražene teškoće početnog čitanja i pisanja.

Raščlamba rezultata

Izdvajajući neobične oblike koji se javljaju u izričaju djece s PJT vodilo se računa o kontekstu u kojemu se javljaju. U obzir nisu uzete morfološke pogreške (npr: *zvonovi*, *šeširovi*, *hoćeju*, *letiju*). One nisu svrstane u neologizme, premda isti oblici predstavljaju prvu skupinu neologizama kod Pavličević–Franić (2003.). U raščlambu nisu uzete ni fonološko i/ili artikulacijske greške (npr: *policaji*, *izled*, *probruditi*), metateze, te

neprepoznatljivi oblici (koji nisu bliski ikakvim značenjima u hrvatskome).

Izdvojeni oblici nazvani su ad hoc neologizmima: teško je razlučiti jesu li odraz kreativnosti u jeziku, kao što je to često slučaj kod urednoga jezično-govornoga razvoja, ili samo pokušaj da se “taj čas” nađu riječi koje djeca s PJT zapravo nemaju u jezičnome sustavu ili ih ne mogu prizvati. Razlog pridavanja naziva ad hoc neologizmi je i pokušaj određenja njihovog principa nastajanja.

Tablica 1. obuhvaća predloženi obrazac u koji su svrstane novotvorenice. Obrazac je nastao slijedom izvorne definicije neologizama “neologizmi nastaju izvođenjem, slaganjem, analogijom ili posuđivanjem”. Dakle, pretpostavljene su tri glavne skupine ad hoc neologizama: zamjenski, hiperekonomični i neologizmi sa semantičkim pomakom u uporabi leksema (Ivšac, Vancaš, Anđel, 2004.).

Zamjenski neologizmi nastaju skraćivanjem, analogijom ili slaganjem (stapanjem) postojećih oblika. Zamjenski i hiperekonomični neologizmi najbliže su onim “pravim” novotvorenicama jer se uglavnom radi o oblicima koji kao takvi ne postoje u hrvatskome jeziku (npr: *nogometalište-nogometno igralište*, *patrof-plafon+strop+krov*). Kategorija *semantički pomak* u uporabi *leksema* obuhvaća oblike koji su dio hrvatskoga jezičnoga sustava, ali su upotrijebljeni semantički neprecizno, odnosno pogrešno. Naime, riječi hrvatskoga jezika se na taj način upotrebljavaju u novome kontekstu, pridaju im se značenja koja se bitno razlikuju od arbitrarno određenih. Semantička vrijednost je glavni kriterij za predlaganje ove skupine novotvorenica.

Nakon raščlambe i usporedbe podataka s drugim autorima, čini se opravdanom dvojba o mogućnosti kategoriziranja pojedine novotvorenice: na primjer; za oblike vaterpološ, novinarica, pasica, policajčica, balerinan pretpostavlja se da su izvedeni na osnovu opće paradigme (novinar + ica, pas + ica, vaterpol + aš). Ova vrsta riječi nastaje dodavanjem/uopćavanjem najčešćeg nastavka za ženski, odnosno muški rod. Slijedeći navedeno pravilo, iste oblike

Tablica 1. Primjeri za predložene kategorije ad-hoc neologizama

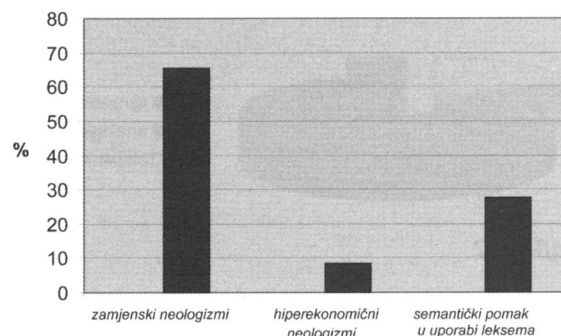
ZAMJENSKI NEOLOGIZMI			HIPEREKONOMIČNI NEOLOGIZMI	SEMANTIČKI POMAK U UPORABI LEKSEMA		
SKRAĆENI OBLIK	ANALOGIJA	STAPANJE		SEMANTIČKI POMAK U PRAVOME SMISLU	ZAMJENA PREFIKSA	ZAMJENA VIDA
iz staklena (iz staklenKE)	krugličava (okrugla)	šlapuče (šlape+papuče)	reketati (igrati tenis)	kružiti se* (vrtiti se)	iskopčati košulju* (OTkopčati)	Pogađati* (pogoditi)
stjuareta (stjuarDESa)	ledilište (klizalište)	oklopača (oklop+kornjača)	probleniti (riješiti probleme)	počelo je sunčati* (grijati sunce)	pohraniti kornjaču* (NAhraniti)	poskakati (poskočiti)
s naramenima (s narameniCAma)	cjepnik (liječnik)	slonjamin (slon+benjamin)	pljuscati * (padati pljusak)	vunica* (ovca)	zahladiti se* (PREhladiti se)	pometati (pomesti)
trenica (trenERica)	avionđač (pilot)	patrof (plafon+strop+krov)	nogometati (igrati nogomet)	maturalci* (maturanti)	napucati usta* (Popucati)	posklizati (poskliznuti)
po pločima (po pločiCAma)	balerinan (baleTan)	pometlati (po+metla)	kocakati (slagali kocke)	pisač* (pisac)	zakipljen (Ukipljen)	pomognuti (pomoći)

* pojedini oblici neologizama javljaju se kao riječi koje postoje u hrvatskome jeziku, ali ukoliko se vodi računa o kontekstu u kojemu se rabe jasno je da se semantički ne uklapaju

moгуće je smatrati morfološkim pogreškama, ali uzimajući u obzir njihovu svrhu – imenovanje s oznakom roda, ubrojani su u neologizme. Sljedeća dvojba se odnosi na kriterij razvrstavanja pojedinog oblika u navedene kategorije. Na primjeru oblika pečar (pekar) koji je zamjenski neologizam moguće je primijeniti obrazac stapanja ali i analogije.

Na korpusu kojeg je činilo 12 snimki konverzacije i/ili naracije za pojedinog ispitanika izdvojeno je 80 različitih novotvorenica (120 pojavnica) pri čemu su zamjenski neologizmi najbrojnija skupina (66% ili 53 oblika od ukupnoga broja neologizama) koja se javlja u izričaju ispitanika s PJT. Razlog tome je najučestaliji način na koji rješavaju suočavanje s njima zahtjevnijim segmentima jezika: analogija

UČESTALOST POJEDINIHI OBLIKA AD HOC NEOLOGIZAMA

Grafikon 1

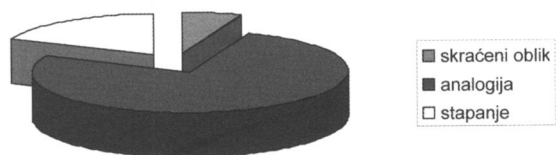
(grafički prikaz 2). Na temelju postojećih oblika i (sličnih) pravila preuzetih iz samoga hrvatskoga jezika, ova djeca izvode novotvorenice.

Unutar zamjenskih neologizama po učestalosti su najviše zastupljeni neologizmi stapanja (38 oblika), odnosno slaganja, kojima se kombinira nekoliko značenjski bliskih riječi te time osmišljava potpuno novi oblik, koji kao takav ne postoji u hrvatskome jeziku.

Hiperekonomični neologizmi su najmanje zastupljeni (8% ili 6 oblika od ukupnoga broja neologizama), iako su po načinu nastajanja, te samim oblicima, vrlo neobični. Primjer ovih oblika je svođenje aktivnosti koja se opisuje s dvije ili više riječi na jednu riječ - umjesto "igrati nogomet" pojavit će se oblik "nogometati".

Problemi koje ispitanici s PJT imaju s pojedinim segmentima gramatike uočljivi su i prilično zastupljeni (26% ili 21 oblik od ukupnoga broja) u kategoriji koja obuhvaća semantički pomak u uporabi leksema. Moguće je zaključiti da djeca s PJT pokazuju osjetljivost na zahtjev jezika za prefiksacijom ili određenim glagolskim vidom, ali na pogrešan način tvore ciljane oblike, rabeći neadekvatni prefiks odnosno vid. Unutar ove skupine najčešći su oblici sa zamjenom prefiksa (npr; zaspao sam cijelo jutro – prespavao sam cijelo jutro). Podjednako su zastupljeni oblici koji uključuju zamjenu vida i semantički pomak u pravome smislu (grafički prikaz 3.).

ZAMJENSKI NEOLOGIZMI

Grafikon 2

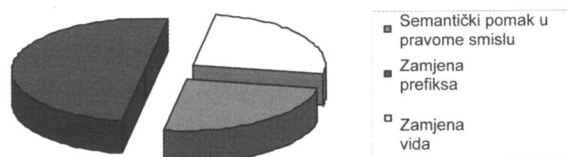
Što se tiče zastupljenosti pojedine vrste ad hoc neologizama kod svakog pojedinog ispitanika, pojavnost oblika nije ujednačena. Naime, čak 30% neologizama se javlja kod djevojčice s

ekspresivnim jezičnim teškoćama koja je praćena od šeste do sedme godine. Najmanje novotvorenica se javlja kod dva ispitanika (10%) dok je preostalih 60 % oblika podjednako zastupljeno na pet ispitanika. Različitu zastupljenost novotvorenica kod praćenih ispitanika moguće je objasniti različitim manifestacijama njihovih jezičnih teškoća, a vjerojatno i različitom etiologijom problema.

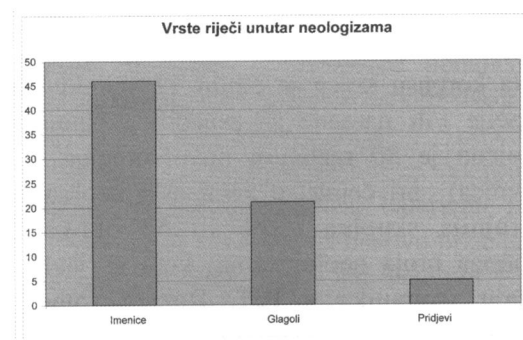
Zaključak

Na temelju izdvojenih oblika moguće je zaključiti da su oblici neologizama koji se javljaju u izričaju djece s PJT semantički prepoznatljivi. Ciljanu riječ lako je prepoznati, te je smjestiti u odgovarajući kontekst. Izdvojeni oblici imaju morfološka obilježja hrvatskoga jezika, te su fonološkom strukturom (kombinacija glasova) prihvatljivi za hrvatski jezik. Raščlambom neologizama uočava se velika zastupljenost oblika koje čine dijelovi različitih riječi udruženi na neobičan način, unutar tri predložene kategorije:

SEMANTIČKI POMAK U UPORABI LEKSEMA

Grafikon 3

Grafikon 4

zamjenski, hiperekonomični, neologizmi sa semantičkim pomakom u uporabi leksema. Ovakva obilježja novotvorenica uklapaju se u opis djece s PJT u drugim jezicima za koje je također karakteristično da slažu riječi od dijelove leksičkih jedinica na pogrešan način (Leonard (2000.)).

Prema podacima ovoga praćenja 47% od ukupnoga broja neologizama čine imenski oblici (grafički prikaz 4), što je možda vezano uz njihovu učestalost u hrvatskome jeziku, ali i strategiju odabira imenice kao nositelja informacije. Glagoli, kao (uvjetno rečeno) "složenija" vrsta riječi (promjene po glagolskom licu, broju i vremenu), su nešto manje tvoreni od imenica. Pojava koju je moguće iščitati iz glagolskih oblika je svojevrsna redukcija onoga što se rabi u jeziku, a odgovara nalazima iz literature prema kojima djeca s PJT imaju izraženije teškoće s glagolskim oblicima. Naime, glagoli se uglavnom javljaju kao hiperekonomični neologizmi.

Zamjenski neologizmi, kao najbrojnija skupina, uglavnom su nastali putem analogije (što odgovara definiciji neologizama), a nešto manje stapanjem.

Svojevrsna primjena modela na dvije razine najbolje se odražava u oblicima opisanim kao

semantički pomak u uporabi leksema. Naime, leksemi su točni i odgovarajući, dok su prefiksi i sufiksi preuzeti iz drugih (postojećih) leksičkih jedinica.

Opis neologizama je mogući korak dalje u razjašnjavanjima mehanizama nastanka posebnih jezičnih teškoća. Osobitosti koje donosi pojedini jezični sustav moraju se uočiti sa svrhom ranoga prepoznavanja simptoma teškoća i planiranja postupaka za njihovo uklanjanje. Premda i u jeziku djece urednoga razvoja postoje novotvorenice (iz izričaja četverogodišnjaka: ..idem sjekirati drvo..), usporedba s oblicima koji se javljaju u djece s PJT za sada još nije moguća radi malog broja istraživanja na tom području, ali i teškoća odabira kriterija za ujednačavanje uzoraka. Kako oblike tvorbe neologizama u djece s jezičnim teškoćama obilježava pogrešno i nesustavno kalemljenje većega broja pravila, te bitno veća učestalost pojave nego što je to u urednom dječjem jeziku, moguće je pretpostaviti da se radi o takvim kvalitativnim razlikama koje i ne opravdavaju usporedbu već zahtijevaju zasebne raščlambe.

Literatura

- Andel, M., Arapović, D. (2000.) Neologisms and Morphological Errors in the Discourse of Children with SLI, rad predstavljen na 35. Linguistisches Kolloquium, Innsbruck.
- Andel, M., Arapović, D. (2002.) Govore li djeca s PJT pidžin jezikom?, *Revija za rehabilitacijska istraživanja*, vol. 38, br. 2, 187-192.
- Arapović, D., Anđel, M. (2003.) Morfološke pogreške u diskursu djece s PJT. *Revija za rehabilitacijska istraživanja*. 39 (2003) ; 11-17.
- Arapović, D., Kuvač, J. (2001.) Sintaksa u djece s posebnim jezičnim teškoćama i djece uredna jezično-govornoga razvoja, *Psiholingvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici*, Zbornik radova, ur. Stolac, Ivanetić, Pritchard, Zagreb-Rijeka, str. 9-15.
- Blaži, D. (1997.) Obilježja posebnih jezičnih teškoća. U: *Jezične teškoće školske djece*. Ljubešić, M. (ur.) Zagreb: Školske novine.
- Blaži, D. (1999.) *Posebne jezične teškoće u djece predškolske dobi*. Doktorska disertacija. Zagreb: Edukacijsko rehabilitacijski fakultet.
- Bishop, D. V. M. (2003.) Genetic and environmental risks for specific language impairment in children. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology Selected Extended Abstracts from the 8th International Congress of Paediatric Otorhinolaryngology*, Vol. 67., suppl. 1., str. 143-157.
- Bishop, D.V.M., Frazier Norbury, C. (2002.) Exploring the borderlands of autistic disorder and specific language impairment: a study using standardized diagnostic instruments, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43: 7, 917-929.
- Conti-Ramsden, G., Botting, N., Know, E., Simkin, Z. (2002.) Different school placements following language unit attendance: which factors affect language outcome? *International Journal of Language and Communication Disorders.*, Vol. 37, No. 2. 185-195.
- Faust, M., Sharfstein-Friedman, S. (2003.) Naming difficulties in adolescents with dyslexia: Application of the tip-of-the-tongue paradigm. *Brain and Cognition*. Vol. 53, br. 2., str. 211-217.
- Garret, M. (1992.) Disorders of lexical selection iz Levelt, W.J.M. *Lexical Production: Special Issue of Cognition*.
- Gleason, J. B. (1997). Glossary. In J. Berko Gleason (Ed.). *The development of language* (4th edition). (pp. 473-489). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Ivšac, J., Vančaš, M., Anđel, M. (2004.) Specific language impairment in Croatian – pattern of errors. Poster Presentation on 3. Interdisziplinäre Tagung über Sprachentwicklungsstörungen, Beč, 1.-3. srpanj, 2004.
- Jelaska, Z.; Kovačević, M.; Anđel, M. (2002.): Morphology and semantics - the basis of Croatian case. Pre- and Protomorphology: Early phases of Morphological Development in Nouns and Verbs. Voeikova, Maria D. ; Dressler, Wolfgang U. (eds.). *Lincom. München*.
- Kovačević, M. (1997.) Analiza posebnih jezičnih teškoća na morfološkoj razini // *Jezične teškoće školske djece / Ljubešić, Marta* (ur.). Zagreb : NIP Školske novine.
- Leonard, L. B., Deevy, P., Miller, C.A., Charest, M., Kurtz, R., Rauf, L. (2003.) The use of grammatical morphemes reflecting aspect and modality by children with specific language impairment, *Journal of Child Language*, 30, 769-795.
- Ljubešić, M. (1988.) Nastanak, razvoj i život govora iz Govorne poteškoće i njihovo uklanjanje, ur. Škarić, I., Mladost, Zagreb., str. 35-48.

- Ljubešić, M. (ur.) (1997.). Jezične teškoće školske djece: oblici, uzorci, posljedice, otklanjanje, Zagreb, Školske novine.
- Pavličević-Franić, D. (2003.) Razvoj pragmatične jezične kompetencije u sustavu okomito bilingvalnoga diskursa iz Psiholongvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici, Zbornik radova, ur. Stolac, Ivanetić, Pritchard, Zagreb-Rijeka, str. 579-588.
- Simeon, R. (1969.) Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, Zagreb: Matica Hrvatska, 904-905.
- Tomblin, J. B., Records, N. L., Buckwalter, P., Zhang, X., Smith, E., & O'Brien, M. (1997). The prevalence of specific language impairment in kindergarten children. *Journal of Speech Language Hearing Research*, 40, 1245-1260.
- van Turrenout, M., Hagoort, P., Brown, C. M. (1998.) Brain activity during speaking: from syntax to phonology in 40 milliseconds. *Science*, 280, 572-574.
- Vuletić, D. (1996.) Afazija, logopedsko-lingvistički pristup, Školska knjiga, Zagreb, str. 96-100.
- Wechsler (1991.) Wechsler Intelligence Scale for Children - III.
- Wheeldon, L.R., Monsell, S. (1992.) The locus of repetition priming of spoken word production. *Quarterly Journal of Experimental Psychology* 44A, 723-761.

Types of neologisms in specific language impairment

Abstract

In Croatian, as a highly inflected language, morphology plays an important role in words of some word classes, especially those carrying the most important semantic information. This strong morphological encoding gives the speakers of Croatian relative freedom in choosing the word order enabling them to use the word order in emphasizing particular elements in the sentence. Croatian language does not have a long history in studying SLI. The profiles of SLI children have been described in some segments but the relative pooriness of the existing data on regular language development makes it difficult to give the precise description of SLI. The morphological component of the language is the one that is most affected by the SLI. Seven cases and two numbers of the noun and adjective declension and three persons, two numbers and six tenses of the verb conjugation represent the biggest challenges for the Croatian children with the SLI. If the morphology does not function, the syntax does not necessarily provide the additional redundant grammatical information. Eight well documented subjects which all met the criteria for SLI diagnosis were followed during the one year period. The study was designed with guiding principle of possible classification of errors but at the same time with awareness that the sample is too small to generalize. The subjects' conversations and narrative episodes were recorded. The episodes were transcribed and analyzed to get insight in one particular segment of children language - neologisms.

Key words: SLI, features of morphology in Croatian, follow-up, neologisms